

dr hab. Igor Hałagida Instytut Historii UG

igha@wp.pl

Przedmiot: Historia Polski po 1945 r. (studia stacjonarne, III r.)

Forma zajęć: ćwiczenia

Podręczniki (do wyboru z rekomendacją A. Friszke):

- Friszke, *Polska. Losy państwa i narodu 1939-1989*, Warszawa 2003.
- Paczkowski, *Pół wieku dziejów Polski*, Warszawa 1998 (lub następne wydania, ostatnie: Warszawa 2005).
- W. Roszkowski, *Historia Polski 1914-2004*, Warszawa 2004 (lub wcześniejsze wydania).

Inne prace ogólne dotyczące całego okresu:

- Dudek A., *Ślady PeeReLu. Ludzie, wydarzenia, mechanizmy*, Kraków 2005.
- J. Eisler, „*Polskie miesiące*” czyli kryzys(y) w PRL, Warszawa 2008.
- Paczkowski, *Od sfalszowanego zwycięstwa do prawdziwej klęski. Szkice do portretu PRL*, Kraków 1999.
- R. Terlecki, *Miecz i tarcza komunizmu. Historia aparatu bezpieczeństwa w Polsce 1944–1990*, Kraków 2007.
- A. Dudek, R. Gryz, *Komuniści i Kościół w Polsce (1945–1989)*, Kraków 2003.

1. Polska powojenna: kształtowanie się nowego systemu (2 spotkania)

Zagadnienia:

- Kwestia polska w czasie II wojny światowej – do 1944 r. (ogólnie);
- Sytuacja międzynarodowa „Burza” i powstanie warszawskie;
- Ruch komunistyczny w Polsce przed 1939 r. (ogólnie); komuniści polscy w czasie II wojny światowej;
- Utworzenie PKWN i polsko-sowiecki układ graniczny;
- „Polska Lubelska” i Rząd Tymczasowy;
- Podziemie niepodległościowe;
- Następstwa Jałty;
- Kwestie narodowościowe (powojenne przesiedlenia, migracje, mniejszości narodowe);
- Referendum i wybory.

Literatura:

- *Armia Krajowa. Dramatyczny epilog*, red. nauk. K. Komorowski, Warszawa 1994.
- M. K. Kamiński, *Od wojny do zniewolenia. Polska a Związek Sowiecki: stosunki polityczne 1939–1945*, Warszawa 1992.
- P. Gontarczyk, *Polska Partia Robotnicza: droga do władzy 1941–1944*, Warszawa 2003.
- K. Kersten, *Narodziny systemu władzy. Polska 1943–1948*, Poznań 1990.
- P. Kołakowski, *NKWD i GRU na ziemiach polskich 1939–1945*, Warszawa 2002.
- *Powstanie Warszawskie. Fakty i mity*, red. K. Krajewski i T. Łabuszewski, Warszawa 2006.
- *Proces szesnastu. Dokumenty NKWD*, red. A. Chmielarz, A.K. Kunert, Warszawa 1995.
- *Wojna domowa czy nowa okupacja? Polska po roku 1944*, red. A. Ajnenkiel, Warszawa 2001.
- T. Żenczykowski T., *Dramatyczny rok 1945*, Łomianki 2005 (lub wcześniejsze wydania).
- L. Olejnik, *Polityka narodowościowa Polski w latach 1944–1960*, Łódź 2003.
- *Wysiedlenia, wypędzenia i ucieczki 1939–1959. Atlas ziem Polski*, red. W. Sienkiewicz i G. Hryciuk, Warszawa 2008.

2. „Polski” stalinizm (1 spotkanie)

Zagadnienia:

- Terytorium, podział administracyjny, zagadnienia ustrojowe;
- Ku monopartii; „odchylenie prawicowo-nacjonalistyczne”
- Opozycja legalna i nielegalna;
- Kwestie gospodarcze („bitwa o handel”, plan sześcioletni, Komisja Specjalna do Walki z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym); zmiany w rolnictwie (próby kolektywizacji);
- Aparat represji (m.in. X Departament);
- Kwestie wyznaniowe;
- Stalinizm w kulturze i sztuce
- Życie codzienne

Literatura:

- Z. Błażyński, *Mówi Józef Światło. Za kulisami bezpieki i partii 1940-1955*, Kraków 1990 (wyd. 3, lub inne).

- *Główny Urząd Kontroli Prasy 1945-1949*, oprac. D. Naęcz, Warszawa 1994 (*Dokumenty do dziejów PRL*, z. 6).
- D. Jarosz, *Polacy a stalinizm 1948-1956*, Warszawa 2000.
- D. Jarosz, *Polityka władz komunistycznych w Polsce w latach 1948–1956 a chłopi*, Warszawa 1998.
- M. Kallas, A. Lityński, *Historia ustroju i prawa Polski Ludowej*, Warszawa 2003.
- Ł. Kamiński, *Polacy wobec nowej rzeczywistości 1944-1948*, Toruń 2000.
- *Komisja Specjalna do Walki z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym 1945-1954. Wybór dokumentów*, oprac. D. Jarosz, T. Wolsza, Warszawa 1995.
- R. Kupiecki, *Natchnienie milionów. Kult Józefa Stalina w Polsce 1944–1956*, Warszawa 1993.
- Z. Landau, W. Roszkowski, *Polityka gospodarcza II Rzeczypospolitej i PRL*, Warszawa 1995.
- *System represji stalinowskich w Polsce. 1944–1956. Represje w Marynarce Wojennej*, red. I. Hałagida, Gdańsk 2003.
- A. Paczkowski, *trzy twarze Józefa Światły. Przyczynek do historii komunizmu w Polsce*, Warszawa 2009 (ewentualnie tegoż, *Polacy pod obcą i własną przemocą [w:] Czarna księga komunizmu. Zbrodnie terror, prześladowania*, Warszawa 1999).
- K. Szwagrzyk, *Zbrodnie w majestacie prawa 1944–1955*, Warszawa 2000.
- A. Werblan, *Stalinizm w Polsce*, Warszawa 2009.
- „Zwyczajny” resort. *Studia o aparacie bezpieczeństwa 1944–1956*, red. K. Krajewski i T. Łabuszewski, Warszawa 2005.

3. Październik 1956 i jego skutki (1 spotkanie)

Zagadnienia:

- Podziały i frakcje w najwyższych strefach władzy
 - Bunt robotników w Poznaniu
 - Zmiany w kierownictwie partyjnym
 - Zmiany w relacjach państwo-Kościół
- A. Friszke, *Jakim państwem była polska po 1956 r.?*, „Wież”, 1996, nr 2.
 - A. Friszke, *rok 1956 [w:] Centrum władzy w Polsce 1948–1970*, Warszawa 2003.
 - S. Jankowiak, E. Makowski, *Poznański Czerwiec 1956 r. w dokumentach*, Poznań 1995.
 - *Kampania wyborcza i wybory do Sejmu 20 stycznia 1957 r.*, oprac. P. Machcewicz, Warszawa 2000.

- P. Machcewicz, *Polski rok 1956*, Warszawa 1993.
- *Październik 1956 na Ziemiach Zachodnich i Północnych*, red. W. Wrzesiński, Wrocław 1997.
- *Poznański Czerwiec 1956*, red. S. Jankowiak i A. Rogulska, Warszawa 2002.
- H. Ruchniewicz, *Repatriacja ludności polskiej z ZSRR w latach 1955-59*, Warszawa 2000.
- W. Władyka, *Na czołowce. Prasa w październiku 1956 roku*, Warszawa-Łódź 1989.

4. „Mała stabilizacja” lat sześćdziesiątych (2 spotkania)

Zagadnienia:

- „Popaździernikowe zmiany” - oczekiwania i rozczarowania
- Społeczeństwo-warunki życia
- Początki opozycji: rewizjoniści, niepokorni literacie, „komandosi”
- Partia a Kościół: Tysiąclecie kontra Millenium
- Marzec 1968 i interwencja w Czechosłowacji
- Polska w relacjach międzynarodowych

Literatura:

- J. Eisler, *Marzec 1968. Geneza, przebieg, konsekwencje*, Warszawa 1991.
- J. Eisler, *List 34*, Warszawa 1993.
- A. Friszke, *Opozycja polityczna PRL 1945–1980*, Londyn 1994.
- K. Lesiakowski, *Mieczysław Moczar „Mietek”. Biografia polityczna*, Warszawa 1998.
- P. Madajczyk, *Na drodze do pojednania. Wokół orędzia biskupów polskich do biskupów niemieckich 1965 roku*, Warszawa 1994.
- A. Pawlicki, *Kompletna szarość. Cenzura w latach 1965-1972. Instytucja i ludzie*, Warszawa 2001.
- K. Persak, *Sprawa Henryka Hollanda*, Warszawa 2006.
- *Oblicza Marca 1968*, red. K. Rokicki, J. Stępień, Warszawa 2004.
- *Wokół Praskiej Wiosny*, red. Ł Kamiński, Warszawa 2004.

5. PRL w dekadzie lat 70-ch. (2 spotkania)

Zagadnienia:

- Grudzień '70 i jego konsekwencje

- Zmiany w kierownictwie partyjnym
- Polityka gospodarcza – propaganda sukcesu
- Nowy podział administracyjny i jego skutki; nowelizacja konstytucji
- Nowy kryzys (czerwiec '76) i jego narastanie
- Opozycja antykomunistyczna
- Przemiany społeczno-obyczajowe

Literatura:

- *Czerwiec 1976 w materiałach archiwalnych*, oprac. J. Eisler, Warszawa 2001.
- A. Dudek, T. Marszałkowski, *Walki uliczne w PRL 1956–1989*, Kraków 1999.
- J. Eisler, *Miejsce czerwca '76 wśród kryzysów politycznych w PRL* [w:] *Czerwiec 1976. Spory i refleksje po 25 latach*, red. P. Sasanka i R. Spątek, Warszawa 2003.
- J. Eisler, *Grudzień 1970: geneza, przebieg, konsekwencje*, Warszawa 2000.
- A. Friszke, *Opozycja polityczna PRL 1945–1980*, Londyn 1994.
- Z. Landau, W. Roszkowski, *Polityka gospodarcza II RP i PRL*, Warszawa 1995.
- P. Sasanka, *Czerwiec 1976. Geneza, przebieg, konsekwencje*, Warszawa 2006.
- M. Zaremba, *Komunizm, legitymizacja, nacjonalizm. Nacjonalistyczna legitymizacja władzy komunistycznej w Polsce*, Warszawa 2001.
- M. Zaremba, *Propaganda sukcesu. Dekada Gierka*, [w:] *Propaganda PRL*, red. P. Semków, Gdańsk 2004.

6. Sierpień '80, „Solidarność”, stan wojenny (2 spotkania)

Zagadnienia:

- Sytuacja społeczno-gospodarcza 1980 r.
- Powstanie „Solidarności”
- Narastanie kryzysu
- Stan wojenny - ocalenie czy zmarnowana szansa?

Literatura:

- S. Cenckiewicz, *Od „Klanu” do „Renesansu”* [w:] *Oczami bezpieki. Szkice i materiały z dziejów aparatu bezpieczeństwa PRL*, Kraków 2004.
- *Droga do niepodległości. „Solidarność ” 1980–2005*, Warszawa 2005.
- J. Eisler, *Stan wojenny - mniejsze zło, zło konieczne czy po prostu zło*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy”, 2002, nr 4.

- Ł. Kamiński, *Władze PRL wobec opozycji 1976–1989*, „Pamięć i Sprawiedliwość”, 2003, nr 2.
- A. Paczkowski, *Droga do „mniejszego zła”. Strategia i taktyka obozu władzy lipiec 1980-styczeń 1982*, Kraków 2002.
- A. Paczkowski, *Wojna polsko-jaruzelska. stan wojenny w Polsce 13 XII 1981–22 VII 1983*, Warszawa 2006.
- *Stan wojenny w dokumentach władz PRL (1980-1983)*, oprac. B. Kopka, G. Majchrzak, Warszawa 2001.
- *Stan wojenny w Polsce 1981–1983*, red. A. Dudek, Warszawa 2003.

• **7. Ostatnie lata PRL – do 1989 r. (2 spotkania)**

Zagadnienia:

- Polska po stanie wojennym
- Kryzys gospodarczo-społeczny
- Sytuacja międzynarodowa
- Droga do „okrągłego stołu”
- Rok 1989

Literatura:

- Dudek, *Reglamentowana rewolucja. Rozkład dyktatury komunistycznej w Polsce 1988-1990*, Kraków 2004.
- H. Głębocki, *Konspira. Dzieje „Solidarności” w podziemiu (1981-1989)*, [w:] „Solidarność – XX lat historii”, Warszawa 2000.
- A. Friszke, *Droga do Okrągłego Stołu*, „Więź”, 2000, nr 4.
- K. Trembicka, *Okrągły Stół w Polsce. Studium o porozumieniu politycznym*, Lublin 2003.
- *Zmierzch dyktatury*, t. 1, opr. A. Dudek, Warszawa 2009.

8. Polska w polityce międzynarodowej (1 spotkanie)

Zagadnienia:

- Polska a ZSRR
- PRL w systemie państw komunistycznych.
- Relacje z państwami zachodnimi

Literatura:

- *Jałta z perspektywy półwiecza: materiały z konferencji naukowej*, red. S. S. Nicieja, Opole 1995.
- W. Jarzabek, *Miejsce Polski w polityce międzynarodowej w latach 1944-1947*, „Pamięć i Sprawiedliwość”, 2005, nr 2.
- K. M. Kamiński, *W obliczu sowieckiego ekspansjonizmu: polityka Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii wobec Polski i Czechosłowacji 1945–1948*, Warszawa 2005.
- A. Paczkowski, *Stalinizacja Europy Środkowo-Wschodniej i "casus" Polski*, „Obóz”, 1993, nr 28.
- *Polska w podzielonym świecie po II wojnie światowej do 1989 r.*, red. M. Wojciechowski, Toruń 2002.
- A. Skrzypek, *Mechanizmy uzależnienia: stosunki polsko–radzieckie 1944-1957*, Pułtusk 2002.
- M. Tomala, *Zachodnia granica Polski po II wojnie światowej: dokumenty i materiały*, Warszawa 2002.

9. Emigracja polityczna i Polonia po 1945 r. (1 spotkanie)

Zagadnienia:

- Główne ośrodki polonijne na Zachodzie.
- Działalność polityczna środowisk emigracyjnych
- Władze PRL wobec środowisk i działaczy polonijnych

Literatura:

- *Aparat bezpieczeństwa wobec emigracji politycznej i Polonii*, red. R. Terlecki, Warszawa 2005.
- S. Cenckiewicz, *Geneza Towarzystwa Łączności z Polonią zagraniczną „Polonia”*, „Pamięć i Sprawiedliwość”, 2002, nr 1.
- A. Friszke, R. Habielski, P. Machcewicz, *Druga wielka emigracja 1945–1990*, t. 1–3, Warszawa 1999.
- *Kierownictwo obozu niepodległościowego na obczyźnie 1945–1990*, red. A. Szkuta, Londyn 1996.
- A. Siwik, *Sprawa Bergu. Współpraca emigracyjnej Rady Politycznej z zachodnimi wywiadami*, „Studia Historyczne”, 2001, z. 2.

- A. Zaćmiński, *Emigracja polska w Wielkiej Brytanii wobec możliwości wybuchu III wojny światowej*, Bydgoszcz 2003.

10. Społeczeństwo PRL - wybrane kwestie (1 spotkanie)

Zagadnienia:

- Struktura narodowościowa i społeczna (porównanie z okresem II RP)
- Między oporem a przystosowaniem – postawy wobec systemu
- Przemiany społeczno-cywilizacyjne
- Życie codzienne wybranych grup społecznych (inteligencja, młodzież, kadry partyjne itp.).

Literatura

- Delorme, *Szarość komunistycznej codzienności. Percepcja jakości życia w PRL*, [w:] *PRL z pamięci*, red. Cz. Rybotycki, Kraków 2001.
- *Dla władzy, obok władzy, przeciw władzy. Postawy robotników wielkich ośrodków przemysłowych w PRL*, red. J. Neja, Warszawa 2005.
- J. Eisler, *Cykliczne kryzysy władzy - źródła i konsekwencje*, „Wiadomości Historyczne”, 2000, nr 1.
- M. Fik, *Autorytacie wróć ?: szkice o postawach polskich intelektualistów po październiku 1956*, Warszawa 1997.
- A. Friszke, *Przystosowanie i opór, Rozważania nad postawami społecznymi 1956–1970* [w:] *Komunizm. Ideologia-system-ludzie*, red. T. Szarota, Warszawa 2001.
- D. Jarosz, *„Masy pracujące przede wszystkim”. Organizacja wypoczynku w Polsce 1945-1956*, Warszawa-Kielce 2003.
- K. Kosiński, *O nową mentalność. Życie codzienne w szkołach 1945–1956*, Warszawa 2000.
- A. Krajewski, *między współpracą a oporem. Twórcy kultury wobec systemu politycznego PRL (1975-1980)*, Warszawa 2004.
- P. Madajczyk, *Mniejszości narodowe w Polsce po II wojnie światowej*, „Pamięć i Sprawiedliwość”, 2004, nr 2.
- E. Mironowicz, *Polityka narodowościowa PRL*, Białystok 2000.
- *Młodzież w oporze społecznym 1944-1989*, red. M. Kała, Ł. Kamiński, Wrocław 2002.
- P. Pleskot, *Telewizja w życiu Polaków lat sześćdziesiątych*, „Dzieje Najnowsze”, 2002, nr 4.

- P. Sowiński, *Wakacje w Polsce Ludowej. Polityka władz i ruch turystyczny (1945-1989)*, Warszawa 2005.
- J. Trznadel, *Hańba domowa*, Warszawa 1997.
- M. Zaremba, *Bigosowy socjalizm dekady Gierka*, „Więź”, 2003, nr 5.